

УДК 342.9(477):[341.6:342.7(4)];17.026.1-027.555
DOI <https://doi.org/10.32782/ILA.2026.35.06>

МЕЛЬНИКОВИЧ М. С.

доктор філософії в галузі права,

доцент кафедри права та публічного управління

Університету Короля Данила

ORCID: 0000-0002-5636-7595

ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Анотація. Стаття присвячена всебічному науковому аналізу категорії публічного інтересу як однієї з ключових та водночас найбільш дискусійних категорій сучасного адміністративного права України у світлі практики Європейського суду з прав людини. Актуальність дослідження зумовлена відсутністю в національному законодавстві чіткого нормативного визначення публічного інтересу та уніфікованих критеріїв його оцінки, що негативно впливає на якість адміністративних рішень, ефективність судового контролю та рівень захисту прав і свобод людини. У роботі обґрунтовуються тези про те, що формальне або декларативне посилення органів публічної влади на публічний інтерес без належного правового та фактичного обґрунтування суперечить принципам верховенства права та належного врядування.

У статті доведено, що у практиці Європейського суду з прав людини публічний інтерес не розглядається як статична чи абстрактна категорія. Навпаки, він постає динамічним правовим феноменом, зміст якого визначається з урахуванням конкретних обставин справи, соціального контексту, характеру та інтенсивності втручання держави у права особи. На основі аналізу рішень ЄСПЛ у справах *James and Others v. the United Kingdom*, *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, *Beyeler v. Italy*, *Hatton and Others v. the United Kingdom*, *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal* розкрито еволюцію підходів Суду до співвідношення публічного інтересу з правом власності, правом на повагу до приватного і сімейного життя, а також із позитивними зобов'язаннями держави у сфері охорони здоров'я. Показано, що ключовим елементом оцінки допустимості адміністративного втручання є дотримання справедливого балансу між загальним інтересом суспільства та необхідністю ефективного захисту прав конкретної особи.

Особливу увагу приділено розмежуванню публічного інтересу та інституційних інтересів держави, які в національній адміністративно-правовій практиці часто ототожнюються. Обґрунтовано, що відповідно до стандартів ЄСПЛ публічний інтерес не може зводитися до міркувань фінансової доцільності, адміністративної зручності чи політичної доцільності органів влади. Важливе місце у дослідженні відведено процедурному виміру публічного інтересу, який охоплює вимоги прозорості адміністративних процедур, участі заінтересованих осіб у процесі прийняття рішень та забезпечення ефективних засобів судового захисту.

Узагальнення практики ЄСПЛ дозволило сформулювати висновок про доцільність імплементації європейських стандартів у національне адміністративне законодавство України, зокрема шляхом нормативного закріплення критеріїв оцінки публічного інтересу та посилення ролі принципу пропорційності в адміністративному судочинстві. Реалізація таких підходів сприятиме підвищенню якості публічного управління, зміцненню довіри до органів влади та забезпеченню ефективного захисту прав і свобод людини в умовах становлення правової держави.

Ключові слова: публічний інтерес, Європейський суд з прав людини, держава, право, захист, імплементація, адміністративне судочинство.

Постановка проблеми. Проблема публічного інтересу в адміністративному праві України залишається недостатньо дослідженою через відсутність єдиного визначення та чітких критеріїв його оцінки. Водночас практика Європейського суду з прав людини демонструє, що публічний інтерес є динамічною категорією, що вимагає врахування балансу між суспільними цілями та захистом прав конкретної особи, принципів законності, пропорційності та процесуальної справедливості. Недосконалість національного законодавства у цьому питанні ускладнює ефективний судовий контроль та прозорість адміністративних рішень, що зумовлює актуальність дослідження механізмів імплементації європейських стандартів для розвитку правової держави та ефективної системи публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових працях та правових публікаціях дедалі більше уваги приділяється проблематиці публічного інтересу у світлі практики Європейського суду з прав людини. Дослідження рішень у ключових справах, таких як *James and Others v. the United Kingdom*, *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, *Beyeler v. Italy* та *Hatton and Others v. the United Kingdom*, дозволяють простежити еволюцію підходів ЄСПЛ до співвідношення публічного інтересу з основоположними правами людини та принципами верховенства права. Огляди практики Суду, зокрема щорічні звіти, підкреслюють необхідність оцінки публічного інтересу з урахуванням соціального контексту, пропорційності та правової визначеності. В українському правовому просторі особливу актуальність має співвіднесення цих стандартів із положеннями Кодексу адміністративного судочинства України, що створює підґрунтя для підвищення прозорості та ефективності адміністративних рішень і судового контролю. Отже, сучасні дослідження підтверджують потребу інтеграції європейських підходів до публічного інтересу в національне адміністративне право.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження практики Європейського суду з прав людини щодо застосування категорії публічного інтересу та визначення її значення для розвитку сучасного адміністративного права України. Стаття спрямована на виявлення основних принципів і стандартів, які формує ЄСПЛ у контексті співвідношення публічного інтересу з правами людини, оцінки пропорційності адміністративних втручань та забезпечення процесуальної справедливості. Окрему увагу приділено аналізу можливостей імплементації європейських підходів у національне законодавство, визначенню критеріїв оцінки публічного інтересу та вдосконаленню процедур адміністративного судочинства для забезпечення ефективного захисту прав і свобод фізичних і юридичних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку публічного управління та трансформації адміністративного права особливого значення набуває проблема співвідношення публічного інтересу та прав людини. Відсутність законодавчо закріпленого універсального

визначення публічного інтересу зумовлює неоднозначність його тлумачення та застосування в адміністративній практиці, що нерідко призводить до формального або надмірного обмеження прав приватних осіб. У цьому контексті практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) відіграє ключову роль у формуванні змістовних і процедурних стандартів розуміння публічного інтересу як правової категорії. Дослідження практики Європейського суду з прав людини дозволяє стверджувати, що публічний інтерес у європейському правовому вимірі не має фіксованого, універсального визначення, однак характеризується наявністю ustalених критеріїв його ідентифікації та застосування. ЄСПЛ послідовно розглядає публічний інтерес як динамічну категорію, зміст якої залежить від соціального контексту, характеру втручання держави та ступеня впливу на права конкретної особи. У цьому аспекті публічний інтерес у практиці Суду виконує не лише легітимізаційну функцію, а й функцію межі державного розсуду.

Аналіз рішень ЄСПЛ свідчить, що ключовим є не формальне посилення органів влади на публічний інтерес, а доведення його реального існування, суспільної значущості та необхідності обмеження індивідуальних прав саме з метою його захисту. Такий підхід має принципове значення для адміністративного права, оскільки дозволяє трансформувати традиційне уявлення про публічний інтерес як абстрактну категорію на інструмент правової аргументації, підконтрольної судовому перегляду.

У справі *James and Others v. the United Kingdom* ЄСПЛ сформулював один із базових підходів до розуміння публічного інтересу, визнавши, що держави користуються широкою свободою розсуду у визначенні того, що відповідає публічному інтересу, особливо у сфері соціальної та економічної політики [1]. Водночас Суд наголосив, що будь-яке втручання у право власності повинно забезпечувати «справедливий баланс» між вимогами загального інтересу суспільства та необхідністю захисту основоположних прав особи. Саме категорія балансу в цьому рішенні набуває системоутворюючого значення, оскільки публічний інтерес не може виправдовувати надмірне або непропорційне втручання.

Цей підхід був розвинений у справі *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, де ЄСПЛ чітко пов'язав публічний інтерес із принципом правової визначеності [2]. Суд дійшов висновку, що навіть за наявності суспільно значущої мети держава не може тривалий час утримувати особу в стані правової невизначеності, зокрема шляхом довготривалих обмежень без належної компенсації або чітких процесуальних гарантій. У цьому контексті публічний інтерес постає не як самодостатня підстава для втручання, а як елемент складної конструкції, що включає законність, передбачуваність і пропорційність адміністративних рішень.

Особливе значення для розвитку сучасного адміністративного права має справа *Beyeler v. Italy*, у якій ЄСПЛ акцентував увагу на якості правового регулювання як складовій публічного інтересу [3]. Суд зазначив, що держава, посиляючись на публічний інтерес, зобов'язана забезпечити

чіткість, доступність і послідовність правових норм, які регулюють втручання у права особи. Невизначеність або суперечливість адміністративних процедур, навіть за наявності формально законної мети, підриває довіру до публічної влади та суперечить принципу верховенства права. Таким чином, у практиці ЄСПЛ публічний інтерес безпосередньо пов'язується з якістю публічного управління.

У справі *Hatton and Others v. the United Kingdom* ЄСПЛ продемонстрував еволюцію підходів до публічного інтересу в контексті конфлікту між економічним розвитком та захистом приватного і сімейного життя [4]. Суд визнав, що питання економічного розвитку та інфраструктурної політики можуть становити публічний інтерес, однак водночас підкреслив обов'язок держави враховувати індивідуальні наслідки адміністративних рішень. Важливим є те, що Суд оцінив не лише результат, а й процес ухвалення рішень, зокрема рівень залучення зацікавлених осіб та наявність ефективних механізмів оскарження. Це дозволяє говорити про формування процесуального виміру публічного інтересу в європейських стандартах.

Значний інтерес для українського адміністративного права становить справа *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal*, у якій ЄСПЛ торкнувся питання публічного інтересу в контексті функціонування системи охорони здоров'я [5]. Суд визнав, що забезпечення ефективної системи охорони здоров'я є публічним інтересом, однак наголосив, що держава повинна створити такі адміністративні та процедурні механізми, які дозволяють особі ефективно захищати свої права у разі їх порушення. У цьому рішенні публічний інтерес розглядається не як протипава правам людини, а як фактор, що зумовлює підвищені стандарти відповідальності публічної адміністрації.

Важливим аспектом аналізу практики ЄСПЛ є розмежування публічного інтересу та інтересу держави як інституційного суб'єкта публічної влади. У національній адміністративно-правовій практиці ці категорії нерідко ототожнюються, що призводить до спрощеного обґрунтування втручання у права особи шляхом формального посилання на «державні потреби», «фінансову доцільність» або «ефективність управління». Водночас практика ЄСПЛ свідчить про принципово інший підхід, відповідно до якого публічний інтерес не може зводитися до фіскальних, організаційних чи політичних інтересів органів влади.

Суд послідовно виходить із того, що публічний інтерес має бути орієнтований на досягнення загального блага та реальних суспільних потреб, а не на спрощення діяльності публічної адміністрації чи мінімізацію її витрат. Саме тому ЄСПЛ критично оцінює аргументацію держави, побудовану виключно на міркуваннях адміністративної доцільності без належного аналізу наслідків для прав конкретної особи. У такому розумінні публічний інтерес набуває не декларативного, а субстантивного характеру, що підлягає перевірці з боку Суду.

Крім того, у практиці ЄСПЛ публічний інтерес виконує функцію критерію судового контролю за межами адміністративного розсуду. Надання

державі певної свободи у визначенні пріоритетів публічної політики не означає звільнення її від обов'язку діяти добросовісно, послідовно та з дотриманням належних процедур. Суд оцінює не лише задекларовану мету втручання, а й спосіб її досягнення, що дозволяє виявити випадки, коли посилення на публічний інтерес використовується як формальне виправдання непропорційних або свавільних рішень.

У цьому контексті особливого значення набуває зв'язок публічного інтересу з принципом належного врядування, який поступово формується у практиці ЄСПЛ як складова стандартів демократичного управління. держава, що діє в публічному інтересі, зобов'язана забезпечити прозорість адміністративних процедур, передбачуваність правового регулювання та повагу до легітимних очікувань особи. Порушення цих вимог свідчить не лише про дефекти публічного управління, а й про відсутність належного публічного інтересу у європейському правовому розумінні.

Додатково слід зазначити, що у практиці ЄСПЛ публічний інтерес дедалі частіше інтерпретується крізь призму концепції «людиноцентричного публічного управління», яка передбачає пріоритет не абстрактних державних цілей, а реальних потреб особи. Такий підхід кореспондує із сучасними доктринальними уявленнями про трансформацію адміністративного права від інструменту владного впливу до механізму сервісної та гарантійної діяльності публічної адміністрації.

У цьому контексті публічний інтерес у розумінні ЄСПЛ не зводиться до суми індивідуальних інтересів, але й не протиставляється їм. Його зміст формується через оцінку того, наскільки втручання держави сприяє довгостроковому суспільному благу без руйнування ядра основоположних прав людини. Саме тому Суд у своїй практиці послідовно відходить від формального підходу, за якого публічний інтерес ототожнюється з волею законодавця або адміністративною доцільністю, та натомість застосовує матеріальний підхід, що вимагає аналізу фактичних обставин справи.

Важливою є також тенденція до інтеграції публічного інтересу з принципом довіри до держави. ЄСПЛ неодноразово наголошував, що держава, яка посиляється на публічний інтерес, повинна діяти послідовно та передбачувано, не створюючи ситуацій, у яких особа не може розраховувати на стабільність правового регулювання. Порушення легітимних очікувань особи, навіть за наявності суспільно значущої мети, розглядається Судом як ознака дефіциту належного публічного інтересу.

Таким чином, у практиці ЄСПЛ публічний інтерес поступово набуває рис нормативного стандарту, що поєднує матеріальні та процедурні вимоги й слугує критерієм оцінки як змісту, так і способу реалізації публічної влади.

Узагальнення аналізованої практики ЄСПЛ дозволяє виділити кілька ключових європейських стандартів розуміння публічного інтересу, які мають безпосереднє значення для розвитку сучасного адміністративного права. По-перше, публічний інтерес не визнається автоматично; він підлягає

доведенню та обґрунтуванню в кожній конкретній справі. По-друге, посилення на публічний інтерес не звільняє державу від обов'язку дотримуватися принципів законності, пропорційності та правової визначеності. По-третє, публічний інтерес має процедурний вимір, що передбачає прозорість адміністративних рішень, участь заінтересованих осіб та ефективний судовий контроль.

З огляду на зазначене, імплементація європейських стандартів у національне адміністративне законодавство України доцільна насамперед у частині нормативного закріплення критеріїв оцінки публічного інтересу. Йдеться не про спробу дати вичерпне визначення цього поняття, а про встановлення обов'язку органів публічної влади мотивувати свої рішення з урахуванням балансу між публічними цілями та приватними правами. Важливим є також законодавче закріплення принципу пропорційності як загального принципу адміністративної діяльності, що відповідає підходам ЄСПЛ.

Окремої уваги потребує імплементація процесуальних стандартів, вироблених у практиці ЄСПЛ. Зокрема, доцільним є посилення вимог до адміністративних процедур у частині доступності інформації, участі заінтересованих осіб у прийнятті рішень та забезпечення ефективних засобів правового захисту. Такий підхід узгоджується із завданнями адміністративного судочинства, визначеними у частині першій статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України, відповідно до якої адміністративні суди покликані забезпечувати справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [6]. У такому контексті публічний інтерес набуває значення категорії, яка підлягає оцінці адміністративним судом з точки зору законності, пропорційності та дотримання стандартів справедливого адміністративного процесу.

Результати дослідження свідчать, що практика ЄСПЛ формує сучасне розуміння публічного інтересу як гнучкої, але водночас юридично контрольованої категорії. Її використання в адміністративному праві має ґрунтуватися на європейських стандартах аргументації, процедурної справедливості та балансу інтересів, що є необхідною передумовою розвитку правової держави та ефективної системи публічного управління в Україні.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Практика Європейського суду з прав людини формує цілісну та концептуально виважену модель розуміння публічного інтересу як правової категорії, що не має статичного змісту, але підлягає чітким юридичним критеріям оцінки. Публічний інтерес у європейських стандартах постає не як декларативне обґрунтування втручання держави, а як інструмент, який зобов'язує органи публічної влади діяти в межах принципів законності, пропорційності, правової визначеності та процесуальної справедливості. Саме баланс між загальним інтересом суспільства та захистом прав конкретної особи визначає допустимість

адміністративного втручання та слугує ключовим орієнтиром для судового контролю.

Отримані результати мають важливе значення для розвитку адміністративного права України, оскільки дозволяють переосмислити публічний інтерес як категорію, що підлягає обґрунтуванню, перевірці та оцінці в адміністративному судочинстві. Імплементация підходів ЄСПЛ сприятиме підвищенню якості публічного управління, зміцненню довіри до органів влади та забезпеченню ефективного захисту прав людини.

Перспективи подальших наукових пошуків доцільно пов'язувати з дослідженням практики національних адміністративних судів щодо застосування категорії публічного інтересу крізь призму стандартів ЄСПЛ, а також з аналізом можливостей її нормативного закріплення у спеціальному адміністративно-процедурному законодавстві. Окремого наукового інтересу набуває вивчення процесуального виміру публічного інтересу в умовах цифровізації публічного управління.

Література:

1. Верховна Рада України. Справа «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_180#Text
2. Верховна Рада України. Справа «Спорронг і Лённрот проти Швеції». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_098/stru/sp:dark
3. Ligazakon. Рішення у справі «Беелер проти Італії». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO2462>
4. Верховна Рада України. Справа «Геттон та інші проти Сполученого Королівства». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_054#Text
5. Огляд практики Суду у 2017 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Short_Survey_2017_UKR.pdf
6. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/page#Text>

Melnykovych M. Public Interest in the Practice of the European Court of Human Rights

Summary. The article examines the issue of public interest in the administrative law of Ukraine through the lens of the European Court of Human Rights (ECHR) practice. Key judgments of the Court, in particular in the cases James and Others v. the United Kingdom, Sporrong and Lönnroth v. Sweden, Beyeler v. Italy, Hatton and Others v. the United Kingdom, and Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal, are analyzed, which allows outlining contemporary approaches to defining, assessing, and applying the category of public interest within the European legal space. Public interest is considered a dynamic category, the content of which depends on the social context, the nature of state intervention, and the impact on the rights of specific individuals. The article emphasizes the importance of demonstrating actual societal benefits of restrictions on rights, ensuring a balance between general interest and protection of individual rights, and complying with the principles of legality, proportionality, and legal certainty. Special attention is paid to the procedural dimension of public interest, which entails transparency of administrative decisions, participation of interested parties, and effective mechanisms of judicial review. Based on the analysis of European standards, the article proposes the possibility of their implementation into Ukraine's national administrative law, particularly through the legislative

establishment of criteria for evaluating public interest, the principle of proportionality, and the improvement of administrative justice procedures. The findings highlight the role of ECHR practice in shaping a conceptually balanced approach to public interest as a legally controlled category and define directions for further research on the correlation between public interest and human rights protection in the context of modern public administration, including the digitalization of administrative procedures. The article has practical significance for the development of the national legal system and the enhancement of administrative governance effectiveness.

Key words: public interest, European Court of Human Rights, state, law, protection, implementation, administrative justice.

Дата першого надходження статті до видання: 12.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.03.2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу CC BY 4.0